

אֵת הַגֵּל - מפנים מעליו את ערמת האבנים כדי להצילו¹²³. **מִצְאוּהוּ חַי** אפילו לחיי שעה - **מִפְקָחִין עָלָיו** - ממשיכים לפנות מעליו את האבנים, **וְאִם מָת** - וַיִּחְיֶהוּ שם עד מוצאי שבת¹²⁴:

משנה ח

קרבנות הַטָּאֵת וְאִשֵּׁם וְדָאִי¹²⁵ מִכִּפְרִין על העברות שבאו עליהם, לאחר שבעליהם עשו תשובה. מִיָּתָה של האדם או וַיּוֹם הַכְּפֹרִים מִכִּפְרִין יחד עם הַתְּשׁוּבָה¹²⁶.

הַתְּשׁוּבָה מִכִּפְרֵת¹²⁷ בפני עצמה על עֲבֹרוֹת קָלוֹת, דהיינו על שביטל מצוות עֲשֵׂה שאין עליה עונש בתורה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה - כלומר על לאו הניתק ל"עשה" (גמרא). וְעַל עֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת כגון

ר' עובדיה מברטנורא
באפיו: מצאוהו חי מפקחין עליו. לא נצרכה אלא שראו בו שא"א שיחיה אלא חיי שעה ומיד הוא מת, קמ"ל דמפקחין עליו בשביל אותו חיי שעה: מת אין מפקחין עליו. הא קמ"ל, דאפילו לדברי האומר מצילין את המת מפני הדליקה, בהא מודה דאין מפקחין. דגבי דליקה התירו לטלטל המת ולהוציאו, דאי לא שרית ליה אתי לכבווי מתוך שאדם בהול על מתו. אבל הכא אי לא שרית ליה לפקח את הגל מאי אית ליה למעבד דתהוי אסורא דאורייתא דנשרי הא מקמי הא: ח חטאת ואשם ודאי. מכפרים עם התשובה. ולא חש התנא להזכירה, דמסתמא

כשהוא מביא חטאתו ואשמו כבר עשה תשובה, שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן: אשם ודאי. כגון אשם גזילות ואשם מעילות: על עשה ועל לא תעשה. הניתק לעשה, תשובה מכפרת. אבל לא תעשה שיש בה מלקות, תשובה תולה ויה"כ מכפר. ומסקנא דמלתא בגמרא, שאם הויד עשה ובלאו הניתק לעשה, או שגג בלא תעשה שיש בו מלקות ועשה תשובה, אינו זו משם עד

ביאורים והרחבות

123. בגמרא (פה א) שואלין: מדוע צריך להביא במשנה כל הני ספקי דקתני? ותרצו: "לא מיבעיא" קאמר: לא מיבעיא ספק הוא שם, ספק אינו שם, דאי איתיה חי הוא (שאם ישנו חי שם) דמפקחין, אלא אפילו ספק חי, ספק מת, מפקחין! ולא מיבעיא ספק חי, ספק מת דישראל, אלא אפילו ספק כותי, ספק ישראל, מפקחין!

124. בגמרא (לה, א) למדין שפסיקה זו נשנתה אפילו לשיטת רבי יהודה בן לקיש, שאמר בענין שריפה בשבת - מצילין את המת מפני הדליקה, מפני שאדם בהול על מתו, ואם לא היית מתיר לו - יבוא לכבות. אך בענין הגל גם הוא יסבור שאין לגעת במת. עוד למדין: תנו רבנן: עד היכן הוא בודק? עד חוטמו, ויש אומרים: עד לבו. בדק ומצא עליונים בגל מתים, לא יאמר כבר מתו התחתונים. מעשה היה ומצאו עליונים מתים ותחתונים חיים. 125. בגמרא (פה ב) מדייקין, שדוקא אשם ודאי מכפר, אבל אשם תלוי, אינו מכפר כפרה גמורה, כי הוא מכפר בינתיים עד שיוודע לו חטאו ויביא קרבן ראוי.

126. בגמרא (פה ב) למדין, שמשנתנו היא אפילו לשיטת רבי, הסובר שעצם יום הכיפורים מכפר גם אם לא עשה תשובה. ופשט משנתנו ("מכפרים עם התשובה") הוא שתשובה צריכה ליום הכיפורים כדי לגמור את הכפרה, ויום הכיפורים - אינו צריך תשובה.

127. גרסינן בגמרא (פו, ב): היכי דמי בעל תשובה? אמר רב יהודה: כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה. מחווי (היה מראה) רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום.

כרת או מיתה, **היא** - התשובה **תוֹלָה** - מעכבת ומשהה את הפורענות **עַד שְׁיָבוֹא יוֹם הַכְּפוּרִים וַיִּכָּפֶר**¹²⁸:

משנה ט

הָאוֹמֵר: אַחְטָא וְאָשׁוּב, אַחְטָא וְאָשׁוּב - שחוטא וסומך על התשובה שיעשה אחר כך - **אִין מִסְפִּיקִין בְּיָדוֹ** מהשמים **לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה**¹²⁹.

וכן האומר: **אַחְטָא וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר** - **אִין יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר** כלומר אין מסייעים בידו מן השמים שיעשה מה שראוי לו לעשות ביום הכיפורים כדי שיתכפרו לו עוונותיו.

עֲבָרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם - **יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר** עליהן, אבל **עֲבָרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֶבְרוֹ** - **אִין יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר** עליהן, **עַד שְׁיִרְצָה** - יפייס **אֶת חֶבְרוֹ**.

אֶת זֶה דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, (ויקרא טז, ה): **"מִכַּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנַי ה' תִּמְהָרוּ"** - מהחטאות שביניכם לבין ה' תטהרו, מכאן למדנו:

ר' עובדיה מברטנורא

שמוחלין לו. ואם הזיד בלאו שיש בו מלקות, תשובה תולה ויוה"כ מכפר. ואם שגג בחייבי כריתות ומיתות בית דין, החטאת מכפרת עם התשובה. ואם הזיד בהם, תשובה ויום כפורים תולין, ויסורין ממרקין. והני מילי כשלא חלל את השם, כלומר שלא חטא והחטיא אחרים, אבל אם חלל את השם אין כפרתו נגמרת עד שימות. וכל זה בזמן שאין שם שעיר המשתלח, אבל בזמן שיש שעיר המשתלח הוא מכפר על כל העבירות קלות וחמורות, חוץ מעבירות שבין אדם לחברו שאין מתכפר לו עד שירצה את חברו: ט אחטא ואשוב אחטא ואשוב. תרי זימני: אין מספיקין בידו וכו'. שכיון שעבר עבירה ושנה בה שוב אינו פורש ממנה, לפי שדומה עליו כהיתר:

ביאורים והרחבות

128. בגמרא (פה, ב) שואלין: אם התשובה מכפרת על "לא תעשה", בודאי תכפר על "עשה"? והשיבו: אמר רב יהודה: הכי קאמר: על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה. (אך מצוות "לא תעשה" שיש בהן מלקות, דינן כחמורות, שתשובה תולה ויום הכיפורים מכפר).

גרסינן בגמרא (פו, א): שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי, שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש? אמר: שלושה הן, ותשובה עם כל אחד ואחד.

עבר על עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר "שבו בנים שובבים".

עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם".

עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין, שנאמר "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם".

אבל מי שיש חילול השם בידו, אין כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא בייסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר "ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמתוך".

129. בגמרא (פז, א) שואלין: מדוע שנה פעמיים "אחטא ואשוב"? ותרצו בשם רב: כיון שעבר אדם עברה ושנה בה - נעשית לו כהיתר (ולכן לא מספיקין בידו לעשות תשובה).

עֲבֹרֹת שְׂבִין אָדָם לְמָקוֹם - יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֹרֹת שְׂבִין אָדָם
לְחֵבֶרֶן - אֵין יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר, עַד שְׂרִיצָה אֶת חֵבֶרֶן.
אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל! לְפָנַי מִי אַתֶּם מְטַהְרִין? מִי מְטַהֵר
אֶתְכֶם? אֲבִיכֶם שְׁבַשְׁמִיזִים, שְׁנֹאמֹר (יחזקאל לו, כה): "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם
טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם". וְאָמַר (ירמיה יז, ג): "מְקַנְהַ יִשְׂרָאֵל ה'", מַה מְקַנְהַ
מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים, אַף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל:

סליק מסכת יומא

משנת רפאל • משנת רפאל